

Ἐρευνῶντες τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Λειτουργικὴν Παράδοσιν

4

- Α΄.** Ἡ χρῆσις τοῦ σπόγγου εἰς τὴν ἱερὰν Πρόθεσιν.
- Β΄.** Ὁ Ἱερεὺς, ὡς Λειτουργὸς, εὐλογεῖ πάντοτε διὰ τῆς χειρὸς, καὶ οὐδέποτε διὰ τοῦ Σταυροῦ.
- Γ΄.** Εἰς τὸ «Ἐν πρώτοις...» μόνον: «...τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν...», ὄχι «καὶ πατρὸς».
- Δ΄.** Εἰς τὴν Λιτὴν: τὸ «Πλούσιοι ἐπτώχευσαν...» φάλλεται ὑπὸ τοῦ Χοροῦ εἰς Ἦχον Βαρὺν καὶ μόνον.

Θέματα Ἱερατικῶν Συνάξεων
Ἱεράς Μητροπόλεως Ὠρωποῦ καὶ Φυλῆς
Σύναξις Δ': 27η Μαΐου 2022 ἐκ. ἡμ.

Περιεχόμενα

- Α'. Ἡ χρῆσις τοῦ σπόγγου εἰς τὴν ἱερὰν Πρόθεσιν**
- α.** Ἰ. Μ. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς Ἀπορίας, ἀριθμ. 20, τ. Α', σελ. 46-48, Ἀθῆναι 1967 **1**
- β.** Πρωτοπρεσβ. Ἀθαν. Δ. Κατζίγκα, Τελετουργικὸ Ἐγχειρίδιο Λειτουργικῆς Εὐταξίας, § 16, σελ. 202-203, Α' ἔκδ., Θεσ. 2009 **3**
- Β'. Ὁ Ἱερεύς, ὡς Λειτουργός, εὐλογεῖ πάντοτε διὰ τῆς χειρὸς, καὶ οὐδέποτε διὰ τοῦ Σταυροῦ**
- α.** Ἰ. Μ. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς Ἀπορίας, ἀριθμ. 42, τ. Α', σελ. 82 καὶ 89, Ἀθῆναι 1976 **4**
- β.** Ἰ. Μ. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς Ἀπορίας, ἀριθμ. 337, τ. Δ', σελ. 86-88, Θεσσαλονίκη 1982 **5**
- γ.** Πρωτοπρεσβ. Ἀθαν. Δ. Κατζίγκα, Τελετουργικὸ Ἐγχειρίδιο..., §§ 61 καὶ 79, σελ. 131, 158-159, Α' ἔκδοση, Θεσσαλονίκη 2009 **9**
- δ.** Ἱερατικόν, ἔκδ. Α.Δ.Ε.Ε., σελ. 135-136, ἔκδ. ΣΤ', Ἀθῆναι 2007 **11**
- ε.** Πρωτοπρεσβ. Ἀθαν. Δ. Κατζίγκα, Ἱεροτελεστικὸν Α', σελ. 182, Θεσσαλονίκη 2009 **12**
- Γ'. Εἰς τὸ «Ἐν πρώτοις...»: μόνον «...τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν...», ὄχι «καὶ πατρὸς»**
- Περιοδ. «Ὁ Ἐφημέριος», ἀριθμ. 21/1.11.1982, σελ. 228 **13**
- Δ'. Εἰς τὴν Λιτῆν: τὸ «Πλούσιοι ἐπτώχευσαν...» ψάλλεται ὑπὸ τοῦ Χοροῦ εἰς Ἦχον Βαρὺν καὶ μόνον**
- Ἀρχιμ. Δοσιθέου, Διάταξις τῆς Ἀγρυπνίας κατὰ τὸ Τυπικὸν τοῦ Ἀγίου Σάββα, σελ. 54, ἔκδοσις Γ', Ἰ.Μ. Τατάρνης, 2005 **15**

•

Διανέμεται δωρεὰν γιὰ τὸ Ποιμαντικὸ Ἔργο τῶν Ἑνοριῶν

•

Ἔκδοσις α' - Μαῖος 2022

•

- © Ἱερά Μητρόπολις Ὁρωποῦ καὶ Φυλῆς τῆς Ἐκκλησίας τῶν Γνησίων Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν Ἑλλάδος.
- Διευθυνσις: Θρασυβούλου 88 (Δημοτικὴ Ἐνότης Φυλῆς), Τ.Κ. 133 51, Τ.Θ. 108, ΦΥΛΗ - ΕΛΛΑΣ.
 - Ἀριθμ. Τηλεφ.: 210 2487388. • Τηλεαντίγραφα (Telefax): 210 2487389.
 - Ἰστότοπος εἰς τὸ Διαδίκτυον: www.imoph.org
 - E-mail: mitropolis-orfyl@imoph.org

Α'. Ἡ χρῆσις τοῦ σπόγγου εἰς τὴν ἱερὰν Πρόθεσιν

ΙΩΑΝΝΟΥ Μ. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ

α'

Α'

(1-100)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΣ ΑΠΟΡΙΑΣ

ΑΘΗΝΑΙ 1967

20

Πρέπει ὁ σπόγγος νὰ διατηρῆται ἐντὸς τοῦ ἁγίου ποτηρίου εἰς ἀνάμνησιν τοῦ γνωστοῦ γεγονότος ἢ πρέπει νὰ ἀφαιρεθῆ καὶ νὰ ἀχρηστευθῆ, ὅπως φρονοῦν μερικοί;

46 48

Ἵπάρχουν πράγματι μερικοὶ ἱερεῖς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὴν γνώμη, ὅτι ὁ σπόγγος τοῦ ἁγίου ποτηρίου ὄχι μόνο δὲν ἐξυπηρετεῖ κανένα πρακτικὸ σκοπὸ, ἐφ' ὅσον ὁ καθαρισμὸς τοῦ ποτηρίου γίνεται μὲ τὰ καλύμματα, ἀλλ' ἀντιθέτως εἶναι ἐστία ἀκαθαρσίας καὶ ὑγρασίας. Ἄπ' αὐτὰ ὁρμώμενοι ἄλλοι εἰσηγοῦνται τὴν κατάργησί του καὶ μερικοί, πιδὸς τολμηροί, τὴν ἔχουν ἤδη πραγματοποιήσει. Θὰ πρέπει νὰ τονισθῆ ὅτι πράττουν κακῶς καὶ τὰ ἐπιχειρήματα τῶν εἶναι ἀβάσιμα. Ἄν μπορῆ νὰ συναντήσῃ κανεὶς σπόγγους ἁγίων ποτηρίων ἀκαθάρτους ἢ ὑγρούς, σ' αὐτὸ δὲν πταίουσι οἱ σπόγγοι, ἀλλ' οἱ ἱερεῖς, ποὺ δὲν δείχνουν τὴν δέουσα προσοχὴ καὶ ἐπιμέλεια. Ἀντίθετα ὑπάρχουν ἱερεῖς, καὶ εὐχομαι ὅλοι νὰ ἀνήκουν στὴν κατηγορίαν αὐτήν, ποὺ διατηροῦν σὲ ὑποδειγματικὴ καθαριότητα τὰ ἱερὰ σκεύη καί, μὲ τὴν εὐλάβειαν ποὺ τοὺς διακρίνει, μετὰ τὴν πλῆσιν καὶ τὸν καθαρισμὸν τοῦ ἁγίου ποτηρίου, τὸ σπογγίζουσι στεγνὰ μὲ εἰδικὸ κάλυμμα καὶ ἀσπάζονται καὶ τοποθετοῦν τὸ σπόγγον μέσα σ' αὐτό, γιὰ νὰ ἀπορροφήσῃ τὰ ἴχνη τῆς ὑγρασίας, ποὺ ἐνδεχομένως ἔμειναν, καὶ ὕστερα τὸ καλύπτουσι μὲ προσοχὴ. Τὸν

σπόγγο διατηροῦν πάντα σὲ ἀπαστράπτουσα καθαριότητα, ὅπως ἀρμόζει στὸν ἱερό προορισμό του.

Ὁμολογουμένως ὅμως ὁ πρακτικὸς προορισμὸς τοῦ σπόγγου εἶναι μικρὸς. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν ἔχει καμμία σημασία. Ὁ σπόγγος δὲν εἰσήχθη μόνο γιὰ πρακτικὸ σκοπὸ, ἀλλὰ περισσότερο γιὰ νὰ συμβολίξῃ τὸν σπόγγο ἐκεῖνο, πὺ διεδραμάτισε κι' αὐτὸς τὸν ρόλο του στὸ σταυρικὸ πάθος τοῦ Κυρίου. Αὐτὸ δὲ τὸ πάθος συμβολίζεται ἀπὸ τὴν ἀκολουθία τῆς προθέσεως μὲ τοὺς λόγους καὶ τὶς πράξεις τοῦ ἱερέως, μὲ τὰ διάφορα λειτουργικὰ σκεῦη τῆς καὶ μὲ τὴν παράστασι τῆς ἀποκαθλώσεως («ἄκρα ταπεινώσις»), πὺ εἰκονίζετο καὶ εἰκονίζεται ἀκόμη στὴν κόγχη τῆς. Ἡ ὠφελιμότης καὶ ἡ σκοπιμότης δὲν εἶναι πάντοτε καλὸς ὁδηγὸς στὰ θέματα τῆς θείας λατρείας. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι παράγοντες, πὺ ἐπέδρασαν στὴν διαμόρφωσί τῆς, πὺ ἐπαιζαν ἴσως πῖο σπουδαῖο ρόλο ἀπὸ τοὺς πρώτους. Ὑπάρχουν σκεῦη, τελετὲς καὶ λειτουργικὲς πράξεις, πὺ προῆλθαν ἀπὸ συμβολικοὺς καθαρῶς λόγους, κι' ἄλλες πάλι πὺ μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου ἔχασαν τὸν ἀρχικὸ πρακτικὸ των προορισμὸ καὶ ὑφίστανται σήμερα χάρις καὶ μόνο στὸ μυστικὸ καὶ συμβολικὸ νόημα, πὺ τοὺς δόθηκε. Ἄν ὅλα αὐτὰ τροποποιηθοῦν ἢ καταργηθοῦν μὲ μόνο κριτήριο τὴν λογικὴ καὶ τὴν σκοπιμότητα, δὲν ξεύρω τί θὰ μείνῃ ἀπὸ τὴν θεία μας λατρεία. Καὶ γιὰ νὰ μείνωμε στὴν θεία λειτουργία: ἓνα μαχαῖρι δὲν θὰ ἦταν πρακτικώτερο ἀπὸ τὴν λόγχη; ἢ τί χρειάζονται τὰ διπλᾶ καλύμματα τῶν τιμίων δώρων; ἢ πῖο σκοπὸ ἐξυπηρετεῖ ἡ μικρὰ εἴσοδος; ἢ γιὰ τί λέγοντας τὸ «Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος...» νὰ πηγαίνη ὁ ἱερεὺς πρὸς τὴν πρόθεσι κατὰ τὴν ψαλμωδία τοῦ τρισαγίου; ἢ γιὰ τί νὰ περιβάλλεται κατὰ τὸ γνωστὸ τρόπο ὁ διάκονος τὸ ὄραριο ἢ ὁ ἐπίσκοπος τὸ μέγα ὠμοφόριο; καὶ χίλια δυὸ ἄλλα πράγματα. Ἄς ἀφήσω πὺς καμμιά φορὰ ἡ ἄγνοιά μας, ἐνθαρρυνόμενη ἀπὸ τὴν ἐλάττωσι τῆς εὐλαβείας μας πρὸς τὰ παραδεδομένα, μᾶς κάνει πῖο τολμηροὺς ἀπὸ ὅσο χρειάζεται.

* * *

ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ ΕΥΤΑΖΙΑΣ

ΑΛΛΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ

16. Πρέπει ο σπόγγος να διατηρείται μέσα στο άγιο Ποτήριο σε ανάμνηση του γνωστού γεγονότος ή όχι;

Υ'πάρχουν πράγματι μερικοί Ίερείς, οι οποίοι έχουν τή γνώμη ότι ο σπόγγος του άγιου Ποτηρίου όχι μόνο δεν εξυπηρετεί κανένα πρακτικό σκοπό, έφθσον ο καθαρισμός του Ποτηρίου γίνεται με τά καλύμματα, αλλά αντίθετα είναι έστία άκαθαρσίας και ύγρασίας. **Α**π' αυτά όρμώμενοι άλλοι εισηγοϋνται τήν κατάργησή του και μερικοί, πιό τολμηροί, τήν έχουν ήδη πραγματοποιήσει. **Θ**ά πρέπει να τονισθεί ότι πράττουν κακώς και τά έπιχειρήματά τους είναι άβάσιμα.

Αν μπορεί να συναντήσει κανείς σπόγγους άγιων Ποτηρίων άκάθαρτους ή ύγρους, σ' αυτό δεν φταίνε οι σπόγγοι, αλλά οι Ίερείς, πού δεν δείχνουν τήν πρέπουσα προσοχή και φροντίδα. **Α**ντίθετα υπάρχουν Ίερείς πού διατηροϋν σε ύποδειγματική καθαριότητα τά ιερά σκεύη και με τήν εϋλάβεια πού τούς διακρίνει, μετά τήν πλύση και τόν καθαρισμό του άγιου Ποτηρίου, τό σπογγίζουν στεγνά με ειδικό κάλυμμα και άφωδ τό άσπασθούν τοποθετοϋν τόν σπόγγο μέσα σ' αυτό, για να άπορροφήσει τά ίχνη τής ύγρασίας, πού ένδεχόμενα μπορεί να έμειναν, και ύστερα τό καλύπτουν με προσοχή. Τόν σπόγγο διατηροϋν πάντα σε άπαστράπτουσα καθαριότητα, όπως ταιριάζει στον ιερό προσορισμό του.

Ισως ο πρακτικός σκοπός του σπόγγου να είναι μικρός, αλλά αυτό δεν έχει καμία σημασία. **Ο** σπόγγος δεν καθιερώθηκε μόνο για πρακτικό σκοπό, αλλά περισσότερο για να συμβολίζει τόν σπόγγο εκείνο, πού διεδραμάτισε κι αυτός τόν ρόλο του στό σταυρικό πάθος του Κυρίου.

(Γ. Φουντούλη, Άπαντήσεις εις Λειτουργικάς Άποριάς, έρώτ. 20).

202

203

Β'. Ὁ Ἱερεὺς, ὡς Λειτουργός, εὐλογεῖ πάντοτε διὰ τῆς χειρός, καὶ οὐδέποτε διὰ τοῦ Σταυροῦ

ΙΩΑΝΝΟΥ Μ. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ

α'

Α'

(1 - 100)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΣ ΑΠΟΡΙΑΣ

ΑΘΗΝΑΙ 1967

42

Σὲ ποιὸ σημεῖο τῆς θείας λειτουργίας ἢ ἄλλης ἀκολουθίας πρέπει νὰ εὐλογῆ ὁ ἱερεὺς μὲ τὸν τίμιον σταυρό;

82

Κατὰ τὴν ὀρθὴν πράξι, πού ἐπικρατεῖ στίς μονές καὶ στοὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς, ὁ ἱερεὺς οὐδέποτε εὐλογεῖ μὲ τὸν σταυρό, ἀλλὰ πάντοτε μὲ τὸ χέρι. Μερικοὶ νεωτερίζοντες ἱερεῖς συνηθίζουν νὰ εὐλογοῦν κατὰ τὸ «Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου Θεοῦ...» κατὰ τὸ τέλος τῆς εὐχῆς τῆς ἀγίας ἀναφορᾶς τῆς θείας λειτουργίας μὲ τὸν τίμιον σταυρό. Αὐτὸ ὅμως τὸ κάμνουν ἐπηρεασμένοι προφανῶς ἀπὸ τὴν ἀρχιερατικὴν λειτουργίαν. Πολὺ σωστὰ λοιπὸν τὸ νεώτερο Ἱερατικὸ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας σημειώνει ὅτι καὶ στὴν περίπτωσι αὐτῇ ἡ εὐλογία δίδεται «διὰ τῆς χειρός». Στίς σλαβικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας κατὰ τὴν ἀπόλυσι ὁ ἱερεὺς κρατεῖ μὲ τὰ δύο τοῦ χέρια τὸν σταυρό τῆς εὐλογίας καὶ μ' αὐτὸν σταυροειδῶς εὐλογεῖ εἰς τὸ «ἐλεῆσαι καὶ σώσαι ἡμᾶς ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος». Δὲν ξεύρω ἂν οἱ σλάβοι ἐδῶ νεωτερίζουν ἐπηρεαζόμενοι κι' αὐτοὶ ἀπὸ τὴν ἀρχιερατικὴν λειτουργίαν ἢ ἂν τηροῦν, ὅπως στίς περισσότερες φορὲς συμβαίνει, καμμιά ἀρχαιοτέρα λειτουργικὴ παράδοσι πού δὲν περισώθηκε σ' ἐμᾶς. Στὰ μέρη μας ὅμως, ἐπαναλαμβάνω, οὔτε καὶ στὴν περίπτωσι αὐτῇ οὔτε καὶ ποτὲ ἄλλοτε ὁ ἱερεὺς εὐλογεῖ μὲ τὸν τίμιον σταυρό.

* * *

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΣ ΑΠΟΡΙΑΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1982

337

Πώς πρέπει να εὐλογῆ ὁ ἱερεὺς κατὰ τὸ «Σῶσον, ὁ Θεός, τὸν λαόν σου...» μετὰ τὴν θείαν κοινωνίαν, διὰ τοῦ ἁγίου ποτηρίου, διὰ τῆς χειρὸς κάτω τοῦ ἁγίου ποτηρίου, δεξιὰ τοῦ ἁγίου ποτηρίου ἢ ἀφοῦ τὸ ἀποθέσῃ πρῶτον στὴν ἁγίαν τράπεζαν;

86 87 88 89

Ὅλους τοὺς ἀνωτέρω τρόπους εὐλογίας μπορεῖ νὰ συναντήσῃ κανεὶς σήμερα στὴν λειτουργικὴ μας πρᾶξι. Πὼς προήλθε αὐτὴ ἡ πολυμορφία καὶ ποιὸς ἀπὸ ὅλους τοὺς τρόπους αὐτοὺς εἶναι ὁ ὀρθός; Εἶναι ἓνα ἄρκετὰ δύσκολο ἔρωτημα, γιατί ἡ παράδοσις τοῦ σημείου αὐτοῦ τῆς θείας λειτουργίας εἶναι συγκεχυμένη.

Εὐλογία τοῦ λαοῦ μετὰ τὴν θεία κοινωνία, μὲ τὸ «Σῶσον ὁ Θεός τὸν λαόν σου...» ἢ μὲ ὅποιονδήποτε ἄλλον τύπο, δὲν ἀπαντᾷ στὶς ἀρχαῖες λειτουργίες τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, τοῦ ἁγίου Ἰακώβου καὶ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου. Αὐτὸ εἶναι ἔνδειξις ὅτι οὔτε στὶς βυζαντινὲς λειτουργίες τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου καὶ στὴν Προηγιασμένη ὑπῆρχε ἀρχικῶς. Πράγματι στὸν Βαρβερινὸ κώδικα 336 τοῦ Η΄-Θ΄ αἰῶνος καὶ σὲ ἀρχαῖα χειρόγραφα ἡ εὐλογία δὲν ἀπαντᾷ. Στὴν παλαιὰ «Διάταξι τῆς θείας ἱεουργίας» τοῦ κώδικος Ἀθηνῶν 662 τοῦ ΙΒ΄-ΙΓ΄ αἰῶνος, στὴν «Διάταξι τῆς θείας λειτουργίας» τοῦ Φιλοθέου (κῶδ. Παντελεήμονος 6277-770 τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος) καὶ σὲ ἄρκετὰ σχετικῶς παλαιὰ χειρόγραφα εὐρίσκεται μὲν τὸ «Σῶσον, ὁ Θεός...», ἀλλὰ λέγεται «ἡσύχως» ἢ «καθ' ἑαυτὸν» ἀπὸ τὸν ἱερέα. Μόνον κατὰ μεταγενέστερα χειρό-

γραφα, ἀπὸ τοῦ 15' αἰῶνος καὶ ἐξῆς ἡ εὐλογητικὴ φράσις «ἐπιλέγεται μεγαλοφώνως». Ἐχει πιά τελείως ἐπικρατή-
σει. Οἱ ἱεροὶ ὑπομνηματισταὶ τῆς θείας λειτουργίας γνωρίζουν τὴν εὐλογία καὶ τὴν φράσι πὺ τὴν συνοδεύει, ἀλλὰ δὲν μᾶς λέγουν ἂν ἐλέγετο «μεγαλοφώνως» ἢ «ἡσύχως». Τὴν μνημονεύει ὁ Ψ. Θεόδωρος Στουδίτης στὴν «Ἑρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων», ὁ Νικόλαος Καβάσιλας στὴν «Ἑρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας» («Ἔἴτα μετασχοῦσι τῶν μυστηρίων, εὐχεται ὁ ἱερεὺς τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ σωτηρίαν καὶ εὐλογίαν. Καὶ τίς ἢ εὐχή; Ἐῶσον, ὁ Θεός, τὸν λαόν σου...» 40, 1) καὶ ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης («Καὶ οὕτω τὴν τοῦ Θεοῦ κληρονομίαν καὶ τὸν περιούσιον λαὸν ἐπευξάμενος ὁ ἀρχιερεὺς, ἄπεισι...» Ἑρμηνεία 100 καὶ «Ὑστερον δὲ πρὸς τὸν λαὸν ἡ εὐλογία δίδεται, ὡς ἀπὸ τοῦ Σωτῆρος αὐτοῦ, ἦν δὴ ὁ ἱεράρχης ποιεῖται, καὶ σωτηρίαν πᾶσιν ἐπεύχεται» Διάλογος..., κεφ. 99).

Οἱ Διατάξεις, τὰ χειρόγραφα καὶ οἱ ὑπομνηματισταὶ τῆς θείας λειτουργίας ὁμιλοῦν πάντοτε γιὰ εὐλογία, πὺ συνώδευε τὴν εὐλογητικὴ φράσι «Ἐῶσον, ὁ Θεός...». Χρησιμοποιοῦν χαρακτηριστικὰς φράσεις, ὅπως «εὐλογεῖ (ἢ εὐλογήσας) τὸν λαόν», «σφραγίζει (ἢ σφραγίσας) τὸν λαόν», «σταυρώνει τὸν λαόν», «σφραγίζει πάντα», «εὐλογία δίδεται» (Συμεὼν) ἢ «ἐπιχαράττει τὸ θεῖον σημεῖον τοῦ σταυροῦ» (Στουδίτης). Πῶς ὅμως ἐδίδετο ἡ εὐλογία, μὲ τὸ ἅγιο ποτήριον ἢ μὲ τὸ χέρι; Τὸ πρῶτον ἀποκλείεται καὶ γιὰ θεολογικοὺς λόγους καὶ ἀπὸ τίς ἐνδείξεις τῶν χειρογράφων. Ἡ λειτουργικὴ παράδοσις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας δὲν γνωρίζει εὐλογία διὰ τῶν ἁγίων μυστηρίων. Ἐνῶ ἀκλόνητος εἶναι ἡ πίστις στὴν μεταβολὴ τῶν τιμίων δώρων σὲ σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ καὶ στὴν πραγματικὴ παρουσία τοῦ Χριστοῦ ὑπὸ τὰ ἁγιασθέντα εὐχαριστιακὰ εἶδη καὶ ἐνῶ τιμὴ καὶ λατρευτικὴ προσκύνησις ἀπονέμεται σ' αὐτά, ὡς

πρὸς τὸν ἴδιο τὸν Χριστό, ποτέ δὲν ἐκτρέπεται ἡ θεία εὐχαριστία ἀπὸ τὸν σκοπὸ τῆς, πὺ εἶναι ἕνας καὶ μόνος· ἡ κοινωνία τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου ἀπὸ τοὺς πιστοὺς. Χαρακτηριστικὰ σημειώνει ὁ Μητροφάνης Κριτόπουλος στὴν «Ὁμολογία» τῆς πίστεως, ἀναφερόμενος στὶς ὑπερβολές τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας: «Ὁ δέδοται ἡμῖν τοῦτο (τὸ ἅγιον μυστήριον) ἵνα περιφέρηται διὰ τῶν πλατειῶν, ἀλλ' ἵνα εὐσεβῶς μετέχηται, κατὰ τὰ δεσποτικὰ ρήματα» (κεφ. θ'). Οἱ ἐνδείξεις πάλι τῶν χειρογράφων ἀποκλείουν τὴν διὰ τοῦ ἁγίου ποτηρίου εὐλογία, γιὰ τὸ ἅγιο ποτήριον τὴν στιγμή ἐκείνη ἢ κρατεῖται ἀπὸ τὸν διάκονο, ὅταν δὲν ἔχουν προσέλθει πιστοὶ στὴν θεία κοινωνία (κεύλογεῖ τὸν λαόν, κατέχοντος τοῦ διακόνου τὸ ἅγιον ποτήριον), ἢ ἔχει ἤδη ἀποτεθῆ στὴν ἁγία τράπεζα. Συνεπῆ πρὸς τίς ἀνωτέρω διατάξεις τῶν χειρογράφων εἶναι καὶ τὰ νεώτερα ἔντυπα, πὺ προσδιορίζουν ὅτι ἡ εὐλογία δίδεται διὰ τῆς χειρὸς τοῦ ἱερέως, ἐνῶ ὁ διάκονος κρατεῖ τὸ ἅγιο ποτήριον, ἢ τὴν τοποθετοῦν μετὰ τὴν ἀπόθεσι τοῦ ποτηρίου στὴν ἁγία τράπεζα (βλ. π.χ. Ἱερατικὸν ἔκδ. Ἀποστ. Διακονίας 1968, Ἱεροτελεστικὸν Ἀθῆναι 1948 κ.λπ.). **Ὅ**λες οἱ ἀνωτέρω διατάξεις προϋποθέτουν τέλεσι τῆς θείας λειτουργίας μετὰ τὴν συμμετοχὴ διακόνου.

Ἡ τέλεσις ὅμως τῆς θείας λειτουργίας ἀπὸ μόνον τὸν ἱερέα, πὺ γενικεύθηκε κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, ἦταν ἐπόμενο νὰ προκαλέσῃ τεχνικὲς δυσχέρειες, πὺ εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐπινόησι διαφόρων πρακτικῶν λύσεων, ἐφ' ὅσον μάλιστα δὲν ὑπῆρχε σχετικὴ πρόβλεψις ἀπὸ τίς παλαιές διατάξεις. **Ὁ** ἱερεὺς κρατοῦσε τώρα αὐτὸς τὸ ἅγιο ποτήριον, εἴτε προσήρχοντο στὴν θεία κοινωνία οἱ πιστοὶ εἴτε ὄχι. **Ἡ** προσέλευσις ἐξ ἄλλου τοῦ λαοῦ στὰ μυστήρια ἦταν πολὺ ἀραιά, ἐπεκράτησε δὲ ἐπίσης ἡ μεταφορὰ τῆς κοινωνίας στὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας.

Ἔτσι, τὸ «Σῶσον, ὁ Θεός...» ἐπλησίασε τόσο στὸ «Μετὰ φόβου...», ὥστε κατήντησε σὰν μιὰ ἐνιαία φράσις. Ἦταν πρακτικώτερο ὁ ἱερεὺς νὰ μὴ ἀποθέσῃ τὸ ἅγιο ποτήριο στὴν ἅγια τράπεζα καὶ νὰ μὴ ἐπιστρέφῃ πάλι γιὰ τὴν εὐλογία γιὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν διπλῆ μετακίνησι. Τότε κρατοῦσε μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι τὸ ἅγιο ποτήριο καὶ μὲ τὸ δεξιὸ εὐλογοῦσε ἢ πλαγίως ἢ κάτω ἀπὸ τὸ ἅγιο ποτήριο, πιθανὸν ἀπὸ εὐλάβεια πρὸς αὐτό. Ἡ εὐλογία διὰ τοῦ ἁγίου ποτηρίου φαίνεται πολὺ νεωτέρα.

Καὶ γιὰ νὰ συνοψίσουμε:

α') Ὄταν συλλειτουργῆ διάκονος τὸ ὀρθὸ εἶναι, ὅπως δείχνει ἢ παράδοσις, νὰ κρατῆ ὁ διάκονος τὸ ποτήριο καὶ νὰ εὐλογῆ διὰ τῆς χειρὸς ὁ ἱερεὺς, ἂν δὲν ὑπάρχῃ προσέλευσις στὴν θεία κοινωνία.

β') Ἄν ὑπάρχῃ προσέλευσις στὴν θεία κοινωνία ἢ ἂν λειτουργῆ μόνος ὁ ἱερεὺς τὸ ὀρθὸ εἶναι νὰ ἀποθέτῃ τὸ ἅγιο ποτήριο στὴν ἅγια τράπεζα καὶ νὰ ἐπιστρέφῃ καὶ νὰ εὐλογῆ διὰ τῆς χειρὸς τὸν λαό, ἢ ἀπλούστερα νὰ εὐλογῆ πάλι διὰ τῆς χειρὸς κάτω ἢ δεξιὰ ἀπὸ τὸ ἅγιο ποτήριο κατὰ τὴν τοπικὴ παράδοσι.

Ἡ εὐλογία διὰ σταυροειδοῦς κινήσεως τοῦ ἁγίου ποτηρίου πρέπει νὰ ἀποκλεισθῇ ὀλοτελῶς γιὰ τοὺς λόγους πού ἀναφέραμε ἀνωτέρω.

* * *

ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ ΕΥΤΑΖΙΑΣ

ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

61. Σέ ποῖο σημεῖο τῆς θείας Λειτουργίας πρέπει νά εὐλογεῖ ὁ Ἱερέας μέ τόν τίμιο Σταυρό;

Σύμφωνα μέ τήν ὀρθή πράξη, πού ἐπικρατεῖ στά μοναστήρια καί στίς Ἐνορίες, ὁ Ἱερέας οὐδέποτε εὐλογεῖ μέ τόν Σταυρό, ἀλλά πάντοτε μέ τό χέρι. Μερικοί Ἱερεῖς συνηθίζουν νά εὐλογοῦν κατά τό «Καί ἔσται τά ἐλέη τοῦ μεγάλου Θεοῦ...» καί στό τέλος τῆς εὐχῆς τῆς ἀγίας Ἀναφορᾶς μέ τόν τίμιο Σταυρό. Αὐτό ὅμως τό κάμνουν ἐπηρεασμένοι ἴσως ἀπό τήν Ἀρχιερατική Λειτουργία (I. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικάς Ἀπορίας, ἐρώτ. 42. Τερατικόν «Ἀποστολικῆς Διακονίας» 2002, σ. 133, παραπομπή 60). - 131 -

* * *

79. Μετά τή θεία Κοινωνία τῶν πιστῶν, ὁ Ἱερέας πῶς πρέπει νά εὐλογεῖ, ὅταν ἐκφωνεῖ τό «Σῶσον ὁ Θεός τόν λαόν σου...»;

1) Ὄταν συλλειτουργεῖ Διάκονος καί δέν ὑπάρχει προσέλευση στή θεία Κοινωνία, τό ὀρθό εἶναι, ὅπως δείχνει ἡ παράδοση, νά κρατεῖ ὁ Διάκονος τό ἅγιο Ποτήριο καί νά εὐλογεῖ μέ τό χέρι του ὁ Ἱερέας.

2) Ἄν ὑπάρχει προσέλευση στή θεία Κοινωνία ἢ ἄν λειτουργεῖ μόνος του ὁ Ἱερέας, τό ὀρθό εἶναι νά ἀποθέτει τό ἅγιο Ποτήριο στήν ἁγία Τράπεζα καί νά ἐπιστρέφει γιά νά εὐλογήσει μέ τό χέρι του τόν Λαό, ἢ πιό ἀπλά, νά εὐλογεῖ

πάλι μέ τό χέρι του κάτω ή δεξιό από τό άγιο Ποτήριο (Διονυσίου, Μητροπολίτου Σερβίων καί Κοζάνης, Λόγος Οίκοδομής, σ. 402).

Ἡ εὐλογία μέ ὕψωση καί σταυροειδή κίνηση τοῦ ἁγίου Ποτηρίου πρέπει νά ἀποκλεισθεῖ ἐντελῶς (Ἱ. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικάς Ἀπορίας, ἐρώτ. 337).

* * *

ΙΕΡΑΤΙΚΟΝ

δ'

Ἔκδοσις

τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

περιέχον

τὰ τῷ ἱερεὶ ἀνήκοντα

ΕΝ ΤΑΙΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙΣ ΤΟΥ ΝΥΧΘΗΜΕΡΟΥ

Ἔκδοσις ΣΤ' 2007

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Η ΑΓΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑ

Ἐκφώνως:

Καὶ δὸς ἡμῖν ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ δοξάζειν καὶ ἀνυμνεῖν τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός: Ἀμήν.

Ὁ ἱερεὺς εὐλογῶν τὸν λαόν⁶⁰.

Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν.

Ὁ χορός: Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

⁶⁰ Ἡ συνήθεια ἱερέων πινῶν νὰ εὐλογοῦν κατὰ τὴν ὥραν ταύτην διὰ τοῦ Σταυροῦ δὲν εἶναι ὀρθή. Αἱ εὐλογίαι ὑπὸ τοῦ ἱερέως δίδονται πάντοτε διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς.

135

136

ΕΙΔΗΧΙΣ

Αἱ τηρηθεῖσαι κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ ἀνά χειρὰς Ἱερατικοῦ γενι-
καὶ ἀρχαῖ ἐκτίθενται εἰς τὰς ἐν τῷ τέλει τοῦ βιβλίου παρατηρήσεις.

Ἐξηγήσεις διὰ τὰς ἐπενεχθείσας ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς προγενε-
στέρas ἐκδόσεις μεταβολὰς δίδονται εἰς τὰς ὑποσημειώσεις, ἐκτε-
νέστερα δέ τινες εἰς τὰς ἐν τῷ τέλει παρατηρήσεις. **Τὰ** χρησιμοποι-
ηθέντα βοηθήματα ἀναγράφονται λεπτομερῶς ἐν σελ. 343.

Αἱ παραπομπαὶ εἰς τὸ Ἱερατικὸν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχεί-
ου γίνονται κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας (1968).

Τὸ ἰσχύον Τυπικὸν τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας (Βιολάκη)
σημειοῦται διὰ τοῦ ΤΜΕ, τὸ δὲ Τυπικὸν τῆς λαύρας τοῦ ἁγίου
Σάββα διὰ τοῦ ΤΑΣ.

Η ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Μητροπολίτης Πατρῶν Νικόδημος, Πρόεδρος
Πρωτοπρεσβύτερος Δημήτριος Β. Τζέρεπος, δρ. Θ.
Γεώργιος Φίλιας, Καθηγητής

Ἐπιμελήτης
Πρωτοπρεσβύτερος Κωνσταντῖνος Παπαγιάννης

* * *

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Δ. ΚΑΤΖΙΓΚΑ
ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

ΙΕΡΟΤΕΛΕΣΤΙΚΟΝ

Α' έκδοση 2009

Α'

ε'

ΕΚΔΟΣΗ
ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑΤΙΚΟΥ ΙΕΡΟΥ ΠΛΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΡΓΥΔΙΟΥ
ΕΠΑΝΟΜΗ

Μετά τὸ τέλος τῆς ἁγίας Ἀναφορᾶς, ὁ μὲν Διάκονος ἐξέρχεται ἀπὸ τῆ βόρεια Πύλη καὶ στέκεται στὸν συνηθισμένο τόπο του, ὁ δὲ ἄ Ίερέας στρέφεται πρὸς τὸν Λαὸ καὶ εὐλογώντας μετὰ τὸ χέρι, ὄχι μετὰ τὸν Σταυρὸ, ἐκφωνεῖ:

Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν.

Ὁ ἄ χορὸς· Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Γ'. Εἰς τὸ «Ἐν πρώτοις...»: μόνον «... τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν...», ὄχι «καὶ πατὴρ»

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΕΤΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΛΑ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14, Τ. 140. — ΤΗΛ. 721.8308 | 1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1982 | ΑΡΙΘ. 21

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. **ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ**
Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

406. Ἀκουσα στὰ εἰρηνικά καὶ στὸ «Ἐν πρώτοις...» νὰ λέγεται «τοῦ πατὴρ καὶ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν...». Στὶς φυλλάδες ἔχει μόνο «τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν...». **Τί εἶναι ὀρθότερο;** (Ἐρώτησις Πανοσ. Ἀρχιμ. Δ. Σ.).

Ἡ μνημόνευσις τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχιερέως στὰ δίπτυχα τῆς θείας λειτουργίας, στὰ εἰρηνικά καὶ στὶς ἐκτενεῖς ὄλων τῶν μυστηρίων καὶ λοιπῶν ἱερῶν τελετῶν, στὸ «Εὐξώμεθα...» τοῦ ἀποδείπνου καὶ τοῦ μεσονυκτικοῦ καὶ σ' ὅλες τὶς τυχόν ἄλλες περιπτώσεις γίνεται πάντοτε ὅπως τὸ ἔχουν ὅλα τὰ χειρόγραφα καὶ τὰ ἐντυπα βιβλία τοῦ λειτουργικοῦ μας τύπου: «τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν (δεῖνος)». Αὐτὸ παραλάβαμε καὶ ἔτσι γινόταν σὴν μέχρη σήμερα λειτουργικῆ μας πράξι. Ἐτσι μνημονεύθηκαν ἀπὸ τὴν Ἐκκλη-

σία χιλιάδες ἁγίων ἀρχιερέων καὶ μεγάλων πατέρων ἀπὸ χιλιάδες ἱερατικά καὶ διακονικά στόματα κατὰ τοὺς εἴκοσι αἰῶνες τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας.

«**Πατὴρ**» μνημονεύεται ὁ ἡγούμενος στὰ μοναστήρια («... τοῦ πατὴρ ἡμῶν δεῖνα ἱερομονάχου»). Ἡ χρῆσις τοῦ ἴδιου ὄρου καὶ γιὰ τὸν ἀρχιεπίσκοπο δὲν εἶναι βέβαια λάθος, ἀφοῦ ὁ ἀρχιερεὺς εἶναι πράγματι ὁ μετὰ Θεὸν πατέρας τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας καὶ κληρὸς καὶ λαὸς εἶναι τὰ πνευματικά παιδιὰ του. **Ἄλλ'** αὐτὸ δὲν δικαιώνει τὴν νεωτερικὴ αὐτὴ προσθήκη. Καὶ ἄλλοτε γράψαμε ὅτι τὰ ἱερά λειτουργικά μας κείμενα δὲν κινδυνεύουν τόσο ἀπὸ τοὺς ἀσεβεῖς, ὅσο πᾶσχουν ἀπὸ τὴν αὐθαιρεσία τῶν εὐσεβῶν ἐκείνων, πού κυριολεκτικὰ τὰ καταστρέφουν μὲ ποικίλες εὐλαβεῖς προσθήκες λέξεων ἢ καὶ φράσεων ὀλοκλήρων. **Τὸ** νὰ παρουσιάσουμε τὸν ἐαυτὸ μας εὐλαθέστερο ἀπὸ τοὺς πατέρες μας εἶναι ἐγωϊσμός καὶ ἁμαρτία. **Οἱ** συντάκτες τῶν ἱερῶν λειτουργικῶν κειμένων πατέρες καὶ ὅσοι εὐλαβεῖς ἱερεῖς διὰ

μέσου τῶν αἰώνων τὰ ἀπήγγελαν ἔτσι ὅπως ἐκεῖνοι τὰ διατύπωσαν δὲν ἔτρεφαν λιγότερο ἀπὸ ἐμᾶς σεβασμὸ πρὸς τὸ ὑψηλὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχιερέως οὔτε ποτὲ διανοήθησαν νὰ ἀμφισβητήσουν τὴν ἐν Κυρίῳ πατρότητά του.

Δὲν ἀμφιβάλλουμε ὅτι ἡ προσθήκη αὐτὴ γίνεται ἀπὸ ἀγνὰ κίνητρα. **Δ**ὲν ἰσχύει ἀσφαλῶς γι' αὐτὴν ἐκεῖνο ποῦ γιὰ ἄλλη περίπτωσι στηλιτεύοντας γράφει ὁ ἅγιος **Σ υ μ ε ὠ ν Θ ε σ σ α λ ο ν ῖ κ η ς**, ὅτι «ἀπὸ κολάκων ἀνθρώπων γέγονε» (Διάλογος..., κεφ. 220). **Τ**ί ὅμως πληρέστερο καὶ σοβαρότερο ἀπὸ τὴν ἀρχαιοπερητὴ φράσι «ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν»; **Κ**αὶ ἂν ἀρχίσουμε τέτοιου εἴδους προσθήκες, ποῦ θὰ σταματήσουμε; **Κ**ατὰ τὴν ἴδια λογικὴ δὲν θὰ μπορούσε νὰ προστεθῆ καὶ τὸ «σεβασμιωτάτου» ἢ «θεοφιλεστάτου»; **Δ**ὲν εἶναι σεβασμιώτατοι καὶ θεοφιλέστατοι οἱ ἀρχιερεῖς μας;

Αὐτὰ γιὰ τὴ βυζαντινὴ λειτουργικὴ μας παράδοσι. **Σ**ὲ ἄλλους λειτουργικούς τύπους πράγματι τὸ μνημόσυνο τοῦ ἀρχιερέως ἢ τοῦ πατριάρχου συνοδεύεται μὲ ποικίλα ἐπίθετα. **Σ**τὴν Ἱεροσολυμιτικὴ ἐπὶ παραδείγματι λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου ὁ κατὰ τόπους ἐπίσκοπος μνημονεύεται ὡς «ὀσιώτατος πατήρ» ἢ «ἅγιος πατήρ» ἢ «πανόσιος ἀρχιεπίσκοπος» καὶ ὁ πατριάρχης ὡς «ἀγιώτατος πατριάρχ-

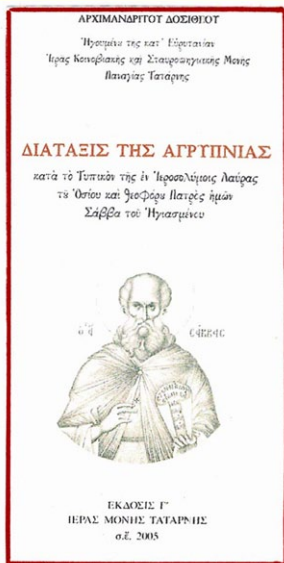
χης». **Σ**τὴν Ἀλεξανδρινὴ ἐξ ἄλλου λειτουργία τοῦ ἁγίου Μάρκου οἱ δεήσεις ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας περιβάλλονται ἀπὸ σειρά τίτλων: «τὸν ἀγιώτατον καὶ μακαριώτατον καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν πάπαν τὸν δεῖνα» ἢ «τοῦ ἀρχιερέως ἡμῶν πάπα ἀββά τοῦ δεινός, πάπα καὶ πατριάρχου, κυρίου, ἀρχιεπισκόπου τῆς μεγάλης πόλεως Ἀλεξανδρείας». **Γ**ιὰ τὰ Ἱεροσόλυμα μπορεῖ νὰ προσαχθῆ ὅτι ὁ πατριάρχης ἐκεῖ συνδυάζει καὶ τὴν ιδιότητα τοῦ ἡγουμένου, τοῦ «πατρὸς» τῆς Ἀγιοταφικῆς μοναχικῆς ἀδελφότητος. **Τ**ὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὸν ἀρχιεπίσκοπο Σινᾶ, ἀπὸ τὸ ὁποῖο προέρχονται πολλὰ χειρόγραφα τῆς λειτουργίας αὐτῆς. **Γ**ιὰ τὴν Ἀλεξάνδρεια εἶναι γνωστοὶ οἱ ἱστορικοὶ λόγοι ποῦ προκάλεσαν τὴν προσπάθεια ἀναδείξεως τοῦ πατριάρχου τῆς πόλεως αὐτῆς.

Ὁ μακαριστὸς καθηγητὴς ἀρχιμανδρίτης **Β α σ ῖ λ ε ι ο ς Σ τ ε φ α ν ῖ δ η ς** γράφει ἀποφθεγματικὰ κάπου στὴν «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία» του: «**Ο**ἱ ἄνθρωποι ὅταν χάνωσι τὰ πράγματα, τότε δίδουσι σημασίαν εἰς τοὺς τίτλους» (β' ἔκδ., Ἀθῆναι 1959, σελ. 440). **Ἡ** βυζαντινὴ λειτουργικὴ παράδοσις, ποῦ δὲν ἔχασε ποτὲ τὰ «πράγματα», ἐμεινε πιστὴ στὸν ἀρχαῖο λιτὸ δωρικὸ τύπο τοῦ μνημοσύνου τοῦ ἀρχιερέως: «τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν».

• **Ἄ**ς μὴ φιλοδοξήσῃ νὰ τὸν καταστρέψῃ ἡ γενεὰ μας.

Δ'. Εἰς τὴν Λιτὴν: τὸ «Πλούσιοι ἐπτώχευσαν...» ψάλλεται ὑπὸ τοῦ Χοροῦ εἰς Ἦχον Βαρὺν καὶ μόνον

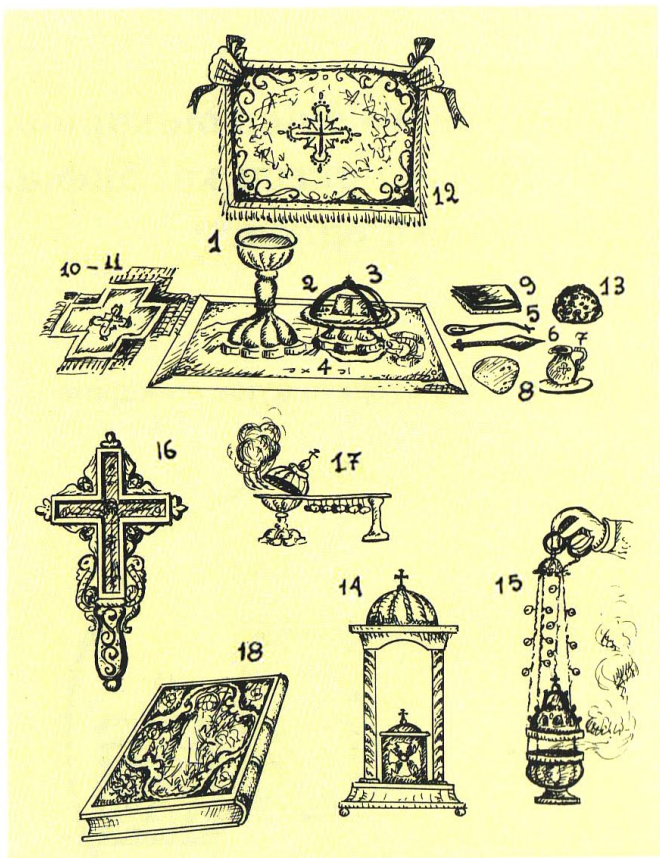

Ψαλμὸν τό: *Εὐλόγησω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ, ἕως τῆς μέσης, ἄχρι τοῦ «οὐκ ἐλαττωθήσονται σπαντὸς ἀγαθῶ»⁷⁶.*

76. Ἐν τοῖς παλαιοῖς Τυπικοῖς δὲν ἀναγράφεται ἐὰν ψάλλεται ὁ τελευταῖος οὗτος στίχος. •Τοῦτο μνημονεύει μόνον τὸ νεώτερον τῶν χειρογράφων Τυπικῶν, τὸ τῆς Κωνσταντινου τοῦ 1854 (αὐτόθι σ. 693): «Καὶ ὁ πρῶτος χορὸς ψάλλει μετὰ μέλους τό: Πλούσιοι ἐπτώχευσαν.» •Ἰσως εἰς παλαιότερας ἐποχὰς δὲν ἐψάλλετο. •Ἡμεῖς ψάλλομεν τὸν στίχον εἰς ἦχον βαρὺν (καὶ μόνον) εἰρηλογικὸν τρίς, ἢ ἅπαξ μὲν ἀλλ' ἄργον εἰς τὸν αὐτὸν ἦχον ἐναρμόνιον. •Ψάλλομεν δὲ ἀπὸ χοροῦ.

• **Λέγομεν «μόνον»** διότι πολλοὶ πολλὰκις ψάλλουσι τοῦτο εἰς ἦχον πλ. α' καὶ μάλιστα τρισημίον ὑποσκάζοντα. •Τὸ τοιοῦτον ἀπετόλμισέ ποτε καὶ ὁ σύρην τὰς γραμμάς ταύτας ψάλλοντος ἐν τοῖς δεξιοῖς τοῦ οὐ ἐν τοῖς πρόσθεν ἐμνήσθη **Θρασυβούλου Στανίτσα**. •**Ἐπὶ τῷ ἀκούσματι ἐγένετο ὁ μακάριος οὗτος ὀλος ἐρυθρὸς ἄχρις ὧτων καὶ πολλὰ καθ' ἑαυτὸν ὑπετονθόρυσσε καὶ ἔπαλε τὸ δεύτερον εἰς τὸν κανονικὸν βαρὺν ἦχον.** •Ἐμαθὸν δέ, ἀφ' ὧν ἔπαθον, μὴ παίζειν ἐν οὐ παικτοῖς.

Λειτουργικά σκεύη καί ἄμφια

1. Τό ἅγιο ποτήριο
2. Ὁ ἅγιος δίσκος
3. Ὁ ἀστερίσκος
4. Τό ἀντιμήνσιο
5. Ἡ λαβίδα
6. Ἡ λόγχη
7. Τό ζέον
8. Ἡ μούσα
9. Μάκτρο (μανδύλιο)
10. Κάλυμμα δίσκου
11. Κάλυμμα ποτηρίου
12. Ὁ ἀέρας
13. Σπόγγος
14. Ἄρτοφόριο
15. Θυμιατό
16. Σταυρός
17. Κατζίο
18. Εὐαγγέλιο

Ε3. Ἡ Μητροπολιτικὴ Ἱερατικὴ Σύναξις*

20. Τὸ σύνολο τῶν Κληρικῶν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως ἀποτελεῖ τὴν τοπικὴ Μητροπολιτικὴ Ἱερατικὴ Σύναξι, χαρακτηῖρος κυρίως Ἐνημερωτικοῦ καὶ Συμβουλευτικοῦ.

α. Ἡ Μητροπολιτικὴ Ἱερατικὴ Σύναξις συγκαλεῖται ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου δις τοῦ ἔτους καὶ κατὰ προτίμησιν, ὅταν τοῦτο εἶναι δυνατὸν, τὸν Ἀπρίλιο καὶ τὸν Ὀκτώβριο, ἀλλὰ καὶ ἐκτάκτως.

β. Ἡ Μητροπολιτικὴ Ἱερατικὴ Σύναξις ἀσχολεῖται μὲ θεολογικὰ καὶ ποιμαντικὰ-ἐνοριακὰ θέματα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, βάσει συγκεκριμένου Θεματολογίου, κοινοποιηθέντος ἐγκαίρως στοὺς Κληρικούς.

γ. Ἡ Μητροπολιτικὴ Ἱερατικὴ Σύναξις δύναται νὰ λάβῃ μορφήν Ἐνημερωτικῆς Ἡμερίδος, πρὸς συζήτησιν γενικωτέρων Συνοδικῶν καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Θεμάτων.

δ. Ἡ Μητροπολιτικὴ Ἱερατικὴ Σύναξις εὐρίσκεται σὲ ἀπαρτία, ὅταν μετέχουν τὰ 2/3 τῶν Μελῶν Αὐτῆς.

ε. Χρῆν Γραμματέως ἐκτελεῖ ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Γενικῆς Γραμματείας, ἤτοι ὁ Γενικὸς Γραμματέας (βλ. Ἄρθρον ζ', § 7α, τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ), καὶ μὲ τὴν εὐθύνη αὐτοῦ οἱ ληφθεῖσες Ἀποφάσεις διανέμονται σὲ ὅλους τοὺς Κληρικούς.

ς. Ὁ Γραμματέας τηρεῖ τὰ Πρακτικὰ τῆς Μητροπολιτικῆς Ἱερατικῆς Συνάξεως, τὰ ὅποια διαφυλλάσσονται στὰ Γραφεῖα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως.

ζ. Ὁ Μητροπολίτης ἔχει δικαίωμα ἀρνησικυρίας ἐπὶ τῶν Ἀποφάσεων τῆς Μητροπολιτικῆς Ἱερατικῆς Συνάξεως.

(*) Ἐκ τοῦ Κανονισμοῦ Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ὁρωποῦ καὶ Φυλῆς τῆς Ἐκκλησίας τῶν Γνησίων Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν - Θρησκευτικὸ Νομικὸ Πρόσωπο, (Ἄρθρον Ε3, §§20α-ζ).

